

28. Сучасний глумачний словник української мови: 60 000 слів / за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В. Дубічинського. – Х., 2007.
29. Трагічні сторінки моєї Вітчизни: Голод 1932-1933 років у Кобеляцькому районі на Полтавщині: спогади, списки померлих / записи провів В. Голяник (вид. 3-є, допов.). – К., 2008.
30. Українська радянська енциклопедія. – Вид. 2-е. – К., 1978.
31. Фаріон І. Українські прізвиськові назви Прикарпатської Львівщини наприкінці XVIII – поч. XIX ст. – Львів, 2001.
32. Хто є хто в Україні. – К., 2006.
33. Чабаненко В. Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини: словник. – Кн. 1, 2. – Запоріжжя, 2005.
34. Чернецький І. Придеснянці різних літ // Літературна Україна. – 2009. – 19 лютого.
35. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство : підручч. – Львів, 1994.
36. Українське слово. – 2012. – № 37. – 12-18 вересня.
37. Наше життя. – 1993. – 26 серпня.
38. Шлях перемоги. – 2013. – 17 липня.

Статівка Анатолій Миколайович,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
(*Національний університет «Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого»*)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ АГРАРНОГО ПРАВА

Трансформаційні процеси, які відбуваються в нашій державі, знаходять своє відображення майже в усіх сферах життєдіяльності громадян, зумовлюючи значні якісні зміни у соціальних інститутах. Саме останні покликані регулювати відносини, які за своєю суттю мають стати ринковими, і, що важливо, надати їм стабільності. Важливими умовами становлення України як правової, соціальної держави, розвитку демократії, зміцнення правопорядку і законності, реалізації на практиці, а не декларування прав та свобод громадян, є суттєве удосконалення всього механізму правового регулювання різноманітних відносин в усіх сферах життя.

Реформи, які відбуваються в аграрному секторі економіки, об'єктивно обумовлюють необхідність удосконалення правового регулювання аграрних відносин. Такий підхід має враховувати концепції сталого розвитку, складовими якого є екологічні, економічні і соціальні аспекти. У зв'язку з цим існує низка актуальних питань щодо перегляду ролі і соціального призначення аграрного права в системі права України. Відомо, що право є невід'ємним елементом соціальної динаміки, тому погляди на нього мають бути динамічними. Аграрне право наповнюється і повинно наповнюватись нормами права, які ефективно регулювали б функціонування сучасного аграрного виробництва і всього сільського господарства. Як зазначає Б.О. Воронін, формування

дійсного аграрного права – нової галузі права, вільної від односторонніх тверджень і висновків, які ґрунтуються на системі наукових знань – головне завдання аграрно-правової науки.

Аграрно-правова наука є наукою об'єктивного відображення оптимальних форм правового забезпечення реалізації аграрної політики в державі, основою якої є всебічне знання про перебудову сільського господарства, реструктуризацію аграрного виробництва. Перед наукою аграрного права постають актуальні питання переосмислення теорій, концепцій, підходів у вирішенні практичних питань правового регулювання відносин щодо виробництва, переробки і реалізації сільськогосподарської продукції з урахуванням досвіду зарубіжних країн, вимог законодавства ЄС, СОТ тощо.

В аграрному секторі економіки, зокрема в центральній його ланці – сільському господарстві, повинні бути використані наукові правові підходи до вирішення значної кількості проблем. Тому наука аграрного права має виробити пропозиції і рекомендації щодо невтручання держави в господарську діяльність сільськогосподарських виробників, в організацію аграрного виробництва. Разом з тим важливим напрямом наукових досліджень є переосмислення концепції державного регулювання сільського господарства, особливо його підтримки (протекціонізму) в ринкових умовах.

Необхідно мати на увазі, що ринковий механізм господарювання в розвинених країнах обов'язково доповнюється інструментами державного регулювання і співвідношення між ними формується під впливом частки державного сектора, історичних особливостей і традицій, характеру завдань, що вирішуються. Аграрний сектор, як жоден інший в економіці, відзначається поєднанням і найтривалішою подовженістю регулювання з боку держави. Процеси регулювання (дерегулювання) складають серцевину сучасної аграрної політики. Історично вважалося, що сільське господарство є тією галуззю, яка регулюється державою, оскільки, по-перше, на ринках аграрної продукції найбільше проявляється «фіаско ринку»; по-друге, діють зовнішні ефекти від економічної діяльності; по-третє, існує суспільна вигода. Остання, наприклад, характеризується тим, що гарантування безпеки їжі і навколишнє середовище високо оцінюється людьми, але забезпечити їх – справа держави (С.І. Бугера). Тільки регулюючою роллю держави в агробізнесі (тобто в сільському господарстві та пов'язаних з ним галузях) можна досягти збереження і підвищення конкуренції, ефективного захисту прав власності та свободи вибору (Г.В. Черевко).

Оскільки сьогодні важливим є продовження розробки сучасної вітчизняної парадигми, адекватної сучасним запитам вітчизняного правознавства та юридичної практики і, головне об'єктивним закономірностям правового суспільного прогресу України, необхідно є зміна центральної юридичної науки – від захисту інтересів держави до захисту інтересів людини (В. Селіванов). Особливо важливою згадана проблема є для подальшого розвитку аграрно-правової науки з огляду на потребу в особливому захисті селянина як особи, що має незамінне соціальне призначення і є найменш юридично захищеною з боку держави, як особи, чия праця створює життєзабезпечувальну базу сус-

пільства і яка є носієм усталених цінностей та традицій (Н.О. Багай). Тому важливий аспект досліджень аграрно-правової науки вбачається у пошуках і розробці справедливих і реальних (а не декларованих) гарантій селянам самостійно визначати свою долю, пов'язуючи із можливістю в різних формах використовувати належні їм земельні ділянки.

Ринкова економіка, нові соціально-економічні умови господарювання, поява раніше не відомих суб'єктів аграрного виробництва, виникнення нових інститутів правового регулювання відносин за їхньою участю в системі аграрного права є фактором впливу на особливості розвитку сучасного аграрного законодавства. Все це вимагає подальшого розвитку ефективної науки законотворення, відповідних засад (принципів) такого розвитку, сутність і зміст яких слід пов'язувати із належним розвитком аграрного законодавства України. При цьому доцільно враховувати вимоги законодавства ЄС і права СОТ щодо виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, вирішення питань екологізації аграрного виробництва, соціального розвитку села, диверсифікації сільських територій та ін.

Таким чином, наведене вимагає подальшого розвитку і розширення аграрно-правових теоретичних досліджень, оскільки, як відомо, система науки аграрного права, як і будь-якої іншої галузевої юридичної науки, визначається, в першу чергу, системою відповідної галузі права. Саме аграрно-правова наука повинна дослідити нові суспільні відносини, що виникають в аграрному секторі економіки, виявити прогалини чи зайві нашарування в їх правовому регулюванні, проаналізувати основні засади нових правових інститутів, виробити чіткі визначення понять (категорій) сільськогосподарського виробництва тощо. У свою чергу, наука аграрного права України через розробку конкретних рекомендацій щодо прийняття нових нормативно-правових актів та вдосконалення чинних сприятиме розвитку нових правових інститутів аграрного права, ефективному правовому регулюванню аграрних відносин (Н.О. Багай).

Разом з тим завдання аграрно-правової науки не повинні бути обмежені політичною кон'юнктурою, а обумовлюватися тільки інтересами селян. Головне призначення науки аграрного права полягає у формуванні такого аграрного законодавства, яке оптимально забезпечило б ефективне функціонування в цілому аграрного сектора економіки і, зокрема, його важливої складової – сільського господарства.